Advies van het Comité van de Regio's over „De bijdrage van vrijwilligerswerk aan de economische en sociale samenhang"

(2008/C 105/03)

— Vrijwilligersactiviteiten leveren op lokaal, regionaal, nationaal en EU-niveau een aanzienlijke bijdrage aan de economische ontwikkeling. Dankzij vrijwilligerswerk worden immers a) extra mensen ingezet om deel te nemen aan sociale en economische activiteiten en wordt; b) sociaal kapitaal opgebouwd en de levensstandaard opgetrokken, wat van invloed kan zijn op investeringen en werkgelegenheid.

— Toch mogen vrijwilligers in welke context dan ook nooit worden ingezet ter vervanging van betaald personeel.

— Het Comité verzoekt de Commissie om op meer systematische wijze gegevens te verzamelen over vrijwilligers en hun activiteiten en dringt erop aan dat Eurostat een aparte statistische categorie instelt voor vrijwilligersactiviteiten, zodat een nauwkeurige inschatting kan worden gemaakt van de economische waarde van vrijwilligerswerk.

— Er dient meer aandacht te worden besteed aan de gebrekkige rechtspositie van vrijwilligers, met name met betrekking tot hun rechten en plichten. Waar dit relevant is, moet de rechtspositie van vrijwilligers in alle EU-lidstaten worden vastgelegd en geüniformiseerd, zodat zij hun werk over de grenzen heen kunnen verrichten.

— Vrijwilligerswerk is wel degelijk ook een Europese aangelegenheid. Het Comité pleit daarom voor een meer coherent en overkoepelend beleid. Concreet:

  — moet op EU-niveau meer onderzoek worden verricht en moet de kwaliteit van de statistieken omhoog, zodat een beter inzicht in het fenomeen vrijwilligerswerk wordt verschaft;

  — moet er erkenning komen voor de economische bijdrage van ontwikkelingswerk en moet algemener worden aanvaard dat vrijwilligerswerk ook kan worden gezien als een vorm van co-financiering van EU-programma's;

  — moet meer aandacht worden besteed aan vrijwilligerswerk op EU-niveau dat verder reikt dan burgerschap en jeugdzaken;

  — moet worden gekeken naar nieuwe initiatieven om de uitwisseling van ervaringen en de mobiliteit van vrijwilligers te stimuleren via een Europees vrijwilligersprogramma voor alle leeftijden.

Rapporteur: De heer MCDONNELL (IE/ALDE), lid van de gemeenteraad van Galway en van de regioraad van de „West"-regio

Beleidsaanbevelingen

Algemene opmerkingen

1. Met vrijwilligerswerk bedoelt het Comité van de Regio's in dit advies activiteiten die aan de volgende drie kenmerken voldoen: werk waar geen financiële beloning aan verbonden is, dat vrijwillig wordt verricht en dat een andere persoon dan de vrijwilliger zelf of diens familieleden voordeel oplevert. Een erg brede waaier van vrijwilligersactiviteiten beantwoordt aan deze beschrijving, van formele tot informele activiteiten, van lange- tot kortetermijnactiviteiten, van parttime- tot fulltimewerk, enz.

2. Vrijwilligers werken al dan niet direct mee aan een betere samenleving voor allen, zowel op lokaal, regionaal als nationaal niveau. In die zin is vrijwilligerswerk een cruciaal onderdeel van actief burgerschap en democratie.

3. Mensen die buiten de maatschappij staan voelen zich niet geroepen om vrijwilligerswerk te verrichten. Het is daarom belangrijk ervoor te zorgen dat ook deze groepen zich gaan inzetten voor vrijwilligersactiviteiten en voelen dat zij nodig zijn.

4. Vrijwilligers zijn niet meer weg te denken uit ontwikkelingslanden overal ter wereld, waar zij met hun engagement een niet te onderschatten bijdrage leveren aan het terugdringen van de armoede. Ook bevorderen zij op deze manier de internationale dialoog.

5. Daarnaast kunnen vrijwilligers op plaatselijk, regionaal, nationaal en mondiaal niveau hun steentje bijdragen aan de aanpak van de klimaatverandering en helpen zij mee de burgerbescherming, sociale integratie, ontwikkelingssamenwerking en de integratie van immigranten en mensen met een handicap te bevorderen.

Het belang van vrijwilligerswerk voor de uitvoering van de Lissabonagenda

6. Vrijwilligersactiviteiten leveren op lokaal, regionaal, nationaal en EU-niveau een aanzienlijke bijdrage aan de economische ontwikkeling. Dankzij vrijwilligerswerk worden immers a) extra mensen ingezet om deel te nemen aan sociale en economische activiteiten ([1]) en wordt b) sociaal kapitaal opgebouwd en de levensstandaard opgetrokken, wat van invloed kan zijn op investeringen en werkgelegenheid. Onderzoek toont aan dat sociaal kapitaal rechtstreeks gelinkt is aan een stijging van de groei in de Europese regio's ([2]). Voorts kan het Comité zich volledig vinden in de stelling dat sociaal kapitaal en economische groei elkaar wederzijds versterken en dat sociaal kapitaal een gunstig effect heeft op de economische groei, wat overigens ook geldt voor andere cruciale gebieden als sociale controle, inclusie, gezondheid, *governance*, instellingen en democratisch *empowerment* ([3]).

7. Deelname aan vrijwilligersactiviteiten en -programma's heeft een gunstige invloed op de inzetbaarheid ([4]). Voorts wijst het Comité erop dat de meest kwetsbare maatschappelijke groepen (immigranten, minderheden, werklozen, daklozen, druggebruikers en vroegtijdige schoolverlaters) dankzij vrijwilligerswerk meer greep krijgen op hun persoonlijk en sociaal leven en nieuwe vaardigheden en kennis verwerven waarmee zij beter betaald werk kunnen vinden of weer aan een opleiding kunnen beginnen. Op die manier kunnen mensen met alle denkbare maatschappelijke achtergronden zich inzetten voor het algemeen welzijn, de sociale samenhang, diversiteit en respect.

8. Het Comité beklemtoont de meerwaarde van vrijwilligerswerk bij activiteiten op het vlak van sociale begeleiding. Zo kunnen vrijwilligers veel betekenen voor bv. gehandicaptenprojecten, waarvoor méér nodig is dan financiële steun alleen.

9. Vrijwilligerswerk kan een verfrissende kijk bieden op nieuwe maatschappelijke problemen en kan fungeren als toetssteen voor nieuwe vormen van dienstverlening en nieuwe banen.

10. Toch mogen vrijwilligers in welke context dan ook nooit worden ingezet ter vervanging van betaald personeel.

11. Vrijwilligerswerk heeft een positieve invloed op de gezondheid en kan er mogelijk toe bijdragen dat de kosten van volksgezondheid op plaatselijk, regionaal en nationaal niveau naar beneden gaan. Uit onderzoek is gebleken dat vrijwilligerswerk m.n. de gezondheid van ouderen met sprongen vooruit kan doen gaan ([5]). Dit gunstige effect geldt echter voor alle leeftijden, van jongeren tot gepensioneerden, en kan een rol spelen bij de preventie van lichamelijke en geestelijke klachten.

12. Ook op het vlak van levenslang leren speelt vrijwilligerswerk een bepalende rol: mensen krijgen immers de kans nieuwe vaardigheden aan te leren die hun persoonlijke, sociale en culturele ontwikkeling ten goede komen en hun inzetbaarheid in een voortdurend veranderend economisch klimaat verhogen. Vooral op school is vrijwilligerswerk een goede zaak omdat het de jongeren bepaalde waarden bijbrengt.

([1]) Zie bv. het grote aantal vrijwilligers dat wordt ingezet voor het welkomstprogramma dat Liverpool als culturele hoofdstad van Europa 2008 opzet.

([2]) Sociaal kapitaal en regionale economische groei (Beugelsdijk en van Schaik, 2003).

([3]) The Well-being of Nations; the Role of Human and Social Capital (OESO, 2001).

([4]) Time Bank/Reed Executive Survey of 200 of the UK's top businesses (2000). (http://timebank.org.uk/mediacentre/press_release_details.php?id=76).

([5]) The Health Benefits of Volunteering — A review of Recent Research (Corporation for National and Community Service, 2007).

13. Vrijwilligerswerk is een drijvende kracht achter initiatieven op het gebied van lokale ontwikkeling en verhoogt de kans op succes van EU-initiatieven als het Leader-programma. Het biedt een tegengewicht voor de negatieve gevolgen van de globalisering en zorgt voor duurzame lokale economische ontwikkeling.

14. Overheid en vrijwilligersorganisaties moeten nauwer met elkaar samenwerken bij de ontwikkeling van het overheidsbeleid op de desbetreffende terreinen, om ervoor te zorgen dat het beleid beter wordt afgestemd op de behoeften van de vrijwilligerssector.

Het gebrek aan onderzoek en statistische gegevens op het vlak van vrijwilligerswerk

15. Er bestaan geen volledige en accurate nationale of EU-statistieken over de rol van vrijwilligerswerk in de economie. Die lacune moet dringend worden opgevuld. Het Comité van de Regio's is dan ook ingenomen met de verbintenis van België, Frankrijk, de Tsjechische Republiek, Italië en Slowakije om zich te houden aan het Handboek van de VN over non-profitorganisaties in het systeem van nationale rekeningen.

16. Voorts pleit het Comité ervoor dat de lidstaten nauwkeurige statistische gegevens over vrijwilligerswerk op lokaal en regionaal niveau inzamelen, teneinde de ontplooiing van passende initiatieven op beide niveaus te ondersteunen.

17. Het Comité verzoekt de Commissie om op meer systematische wijze gegevens te verzamelen over vrijwilligers en hun activiteiten en dringt erop aan dat Eurostat een aparte statistische categorie instelt voor vrijwilligersactiviteiten, zodat een nauwkeurige inschatting kan worden gemaakt van de economische waarde van vrijwilligerswerk.

18. In de hele EU dient vergelijkend onderzoek te worden verricht naar vrijwilligerswerk, zodat gegevens worden verkregen over de ontwikkelingstendensen, doelstellingen en kenmerken daarvan op nationaal, regionaal en plaatselijk niveau. Op die manier kan een duidelijk beeld worden verkregen van de culturele verschillen en overeenkomsten op het vlak van vrijwilligersactiviteiten en de desbetreffende infrastructuur.

19. Er dient in de hele EU onderzoek te worden verricht naar goede praktijkervaringen met het bevorderen en ondersteunen van vrijwilligerswerk op lokale en regionale basis. Aan de hand van die bevindingen kunnen de gebieden met langere ervaring andere regio's en steden de helpende hand reiken bij het opzetten van nieuwe initiatieven.

De rechtspositie van vrijwilligers

20. Er dient meer aandacht te worden besteed aan de gebrekkige rechtspositie van vrijwilligers, met name met betrekking tot hun rechten en plichten. Waar dit relevant is, moet de rechtspositie van vrijwilligers in alle EU-lidstaten worden vastgelegd en geüniformiseerd, zodat zij hun werk over de grenzen heen kunnen verrichten.

21. Het zou in de regel niet zo mogen zijn dat vrijwilligers niet verzekerd zijn of geen recht hebben op socialezekerheidsuitkeringen. Het Comité dringt erop aan dat de nodige wettelijke maatregelen worden genomen om dit soort problemen de wereld uit te helpen.

Steun aan de ontwikkeling van de infrastructuur voor vrijwilligerswerk

22. De plaatselijke en regionale autoriteiten moeten financiële en materiële steun verlenen met het oog op de ontwikkeling van een infrastructuurnetwerk ter ondersteuning en vergemakkelijking van vrijwilligerswerk, waarbij de autonome positie van de vrijwilligerssector echter niet aangetast mag worden. Zo kan de oprichting van plaatselijke vrijwilligerscentra of andere infrastructuurvoorzieningen kandidaat-vrijwilligers stimuleren en vrijwilligersorganisaties helpen hun activiteiten „professioneel" te beheren. Ook kan via dergelijke centra informatie worden verspreid over de mogelijkheden om vrijwilligerswerk te verrichten.

23. Met het oog op de erkenning van vrijwilligerswerk bestaan er reeds decentrale certificaten inzake via vrijwilligerswerk verworven vaardigheden, kennis en ervaringen ([6]), die eventueel kunnen worden gekoppeld aan het Europass CV, zodat ervaring met vrijwilligerswerk die relevant is voor de inzetbaarheid, in de hele EU wordt erkend.

24. Het Comité ziet ook brood in de instelling van een Europese prijs voor vrijwilligersorganisaties en het bedrijfsleven, om zo de schijnwerper te richten op goede praktijkvoorbeelden en kwaliteitswerk op het vlak van de bevordering van vrijwilligerswerk. Een dergelijke prijs zou jaarlijks kunnen worden uitgereikt om aldus op Europees niveau een discussie op gang te brengen over het beheer en de ondersteuning van vrijwilligerswerk.

25. Het Comité vestigt de aandacht op de problemen bij vrijwilligerswerk met kwetsbare volwassenen en kinderen. Aangezien er geen Europees bewijs van goed gedrag („clearance" door de politie) bestaat kunnen migranten niet voldoen aan de vereisten die door de lidstaten en vrijwilligersorganisaties zijn vastgelegd om kinderen en kwetsbare volwassen te beschermen tegen misbruik.

Steun aan organisaties die afhankelijk zijn van vrijwilligerswerk

26. Het Comité is ingenomen met de inspanningen van een aantal DG's (m.n. DG Onderwijs en cultuur), die meer en meer gaan inzien dat door de EU gefinancierde projecten dankzij vrijwilligersactiviteiten verder kunnen worden uitgebouwd. Er dient te worden erkend dat vrijwilligerswerk kan fungeren als een vorm van cofinanciering voor EU-programma's, op voorwaarde dat de kostprijs van de activiteiten in kwestie nauwkeurig kan worden bepaald. Daarmee zou een eerste stap worden gezet op weg naar de erkenning van de waarde van de inzet van vrijwilligers.

([6]) Zie: http://www.kompetenznachweis.de voor een voorbeeld van een dergelijk door de deelstaat Hessen ingevoerd certificaat.

27. Het is van belang dat vrijwilligersorganisaties op de hoogte zijn van goede voorbeelden van beheerspraktijken en deze zelf ook verspreiden. Onderzoek toont aan dat de toepassing van *best practices* ertoe kan leiden dat binnen een organisatie meer vrijwilligerswerk wordt verricht en dat de vrijwilligers langer beschikbaar blijven ([7]).

28. Vrijwilligersorganisaties zouden de vaardigheden en inzet van de vrijwilligers moeten benutten en in hun strategische beleidsplan moeten opnemen om zo een doeltreffende organisatie te bevorderen en de vrijwilligers een gedenkwaardige ervaring mee te geven.

De rol van vrijwilligerswerk in de sociale samenhang

29. Vrijwilligerswerk is cruciaal voor de persoonlijke ontwikkeling. Vrijwilligers gaan de samenleving met andere ogen bekijken en krijgen meer zelfrespect en zelfvertrouwen, met als gevolg dat zij nauwer betrokken raken bij het maatschappelijk leven. Vrijwilligerswerk is ook van grote betekenis voor zowel de economische en culturele als de sociale ontwikkeling op lokaal en regionaal niveau.

30. Vrijwilligerswerk kan de integratie van nieuwe of van oudsher buitengesloten gemeenschappen op lokaal, regionaal en nationaal niveau in een stroomversnelling brengen. Dankzij vrijwilligerswerk krijgen individuen en groepen de kans mensen met een heel andere levensstijl te ontmoeten in een positieve en stimulerende context.

31. Het Comité waarschuwt dat de EU-steunverlening niet alleen mag wordt toegespitst op jonge vrijwilligers; mensen uit alle maatschappelijke groepen kunnen zich immers volledig en naar tevredenheid inzetten als vrijwilliger.

32. Met het oog op de vergrijzing van de EU-bevolking lijkt het dan ook logisch dat m.n. ouderen worden aangezet tot vrijwilligerswerk. Niet alleen beschikken zij over de nodige vaardigheden en ervaring, ook is aangetoond dat vrijwilligerswerk goed is voor hun gezondheid. Een mooi voorbeeld in dit verband is de Vereniging voor actieve gepensioneerden in Ierland.

33. Vrijwilligerswerk kan ook bepalend zijn bij het doorbreken van het sociaal isolement van bepaalde personen of groepen. Zo krijgen kwetsbare kinderen en volwassenen immers sociale ondersteuning en kunnen de vrijwilligers zelf nieuwe netwerken uitbouwen en een eind maken aan hun eigen isolement.

([7]) „Volunteer Management Practices and Retention of Volunteers" (Mark A. Hager, Jeffrey L. Brudney, juni 2004, The Urban Institute).

34. In onze samenleving, die in sneltreintempo evolueert, kunnen vrijwilligerswerk en specifieke projecten de dialoog tussen de generaties aanzwengelen en het wederzijds begrip vergroten ([8]).

35. In het kader van jumelageprogramma's moet ook steun worden verleend aan de uitwisseling van vrijwilligers om zo de plaatselijke en regionale EU-netwerken te versterken en actief burgerschap te bevorderen.

Participatie van particuliere werkgevers en de overheid

36. Vrijwilligerswerk is cruciaal voor een gezond evenwicht tussen werken en vrije tijd; werknemers in de hele EU dienen ertoe te worden aangezet ook buiten hun werkomgeving actief te zijn en te netwerken.

37. Vrijwilligerswerk zou moeten worden aangemoedigd door plaatselijke en regionale overheidsdiensten. Zo kunnen werknemers ertoe worden aangezet lokaal vrijwilligerswerk te gaan verrichten en kunnen allerhande initiatieven of partnerschappen in dit verband worden ontwikkeld ([9]).

38. Met het oog op de bevordering van maatschappelijk verantwoord ondernemen pleit het Comité voor de ontwikkeling van duurzame samenwerkingsverbanden tussen bedrijfsleven en plaatselijke vrijwilligersorganisaties; een en ander vergt de nodige inzet van de werknemers zelf, terwijl de bedrijven voor de nodige financiële middelen moeten zorgen. Daarbij kan worden samengewerkt met lokale kleine en middelgrote bedrijven en met de organisaties die het plaatselijke en regionale bedrijfsleven vertegenwoordigen: zij dienen de bedrijfsleiding erop te wijzen dat het hun taak is het personeel aan te zetten tot vrijwilligerswerk.

Ontwikkeling van een EU-dimensie

39. Vrijwilligerswerk is wel degelijk ook een Europese aangelegenheid. Het Comité pleit daarom voor een meer coherent en overkoepelend beleid. Concreet:

— moet op EU-niveau meer onderzoek worden verricht en moet de kwaliteit van de statistieken omhoog, zodat een beter inzicht in het fenomeen vrijwilligerswerk wordt verschaft;

— moet er erkenning komen voor de economische bijdrage van ontwikkelingswerk en moet algemener worden aanvaard dat vrijwilligerswerk ook kan worden gezien als een vorm van co-financiering van EU-programma's;

([8]) Bv. het „Living Scenes project" in Galway: 24 „transition"-studenten (overgang van lager naar hoger secundair) van de „Presentation Secondary School" werken samen met 22 volwassenen van de Vereniging voor actieve gepensioneerden van Galway in een generatie-overschrijdend programma dat inmiddels is opgenomen in het leerplan van het „transition"-jaar.

([9]) In bepaalde lidstaten hebben de lokale en regionale autoriteiten samen met hun personeel diverse vrijwilligersprogramma's ondersteund of opgezet, o.m. om medewerkers van liefdadigheidsorganisaties op te leiden, jonge lokale ondernemers te steunen en de plaatselijke ontwikkeling te bevorderen; vaak draagt het personeel daartoe vrijwillig een deel van zijn salaris af.

— moet meer aandacht worden besteed aan vrijwilligerswerk op EU-niveau dat verder reikt dan burgerschap en jeugdzaken;

— moet worden gekeken naar nieuwe initiatieven om de uitwisseling van ervaringen en de mobiliteit van vrijwilligers te stimuleren via een Europees vrijwilligersprogramma voor alle leeftijden.

40. Het Comité beveelt de Commissie aan om een concreet begin te maken met de programma's of acties die het mogelijk moeten maken om transnationale vrijwilligersprojecten voor alle bevolkingsgroepen — en niet alleen voor jongeren — op te zetten.

41. Het Comité zou graag zien dat 2012 wordt uitgeroepen tot het Europees Jaar voor actief burgerschap en vrijwilligerswerk. Op die manier wordt de schijnwerper gericht op het belang van vrijwilligersactiviteiten en kunnen initiatieven worden ontplooid om de in dit advies besproken problemen aan te pakken.

42. De problematiek van vrijwilligerswerk doorkruist alle EU-beleidsgebieden en houdt nauw verband met het EU-optreden op verschillende gebieden. Om een succesvolle strategie te kunnen uitstippelen moeten de bestaande beleidsmaatregelen en activiteiten daarom beter op elkaar worden afgestemd.

43. Het Comité spoort het Europees Parlement aan tot een meer proactieve aanpak van de problematiek van vrijwilligerswerk. Voorts zou de oprichting van een centraal aanspreekpunt in de Commissie de mogelijkheden van vrijwilligerswerk op de verschillende EU-beleidsgebieden — en dan denken we niet alleen aan burgerschap en jeugdzaken — kunnen versterken.

44. Het Comité zal zich waar nodig samen met het Europees Parlement en de Commissie inzetten voor het opvolgen van de hier geformuleerde aanbevelingen.

Brussel, 7 februari 2008.

De voorzitter
van het Comité van de Regio's
Luc VAN DEN BRANDE